

АЛЕКСАНДАР РАКОВИЋ*
Институт за новију историју Србије
Београд

УДК 271.2(498):27-24“2001-2004“
Оригиналан научни рад
Примљен: 12.03.2014
Одобрен: 14.04.2014

НЕКАНОНСКО ДЕЛОВАЊЕ РУМУНСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У СЕВЕРОИСТОЧНОЈ СРБИЈИ (2001–2014) КАО ИЗРИЧИТИ ВИД РУМУНСКИХ ГЕОПОЛИТИЧКИХ ПРЕТЕНЗИЈА**

Сажетак: На основу архиве Министарства вера Републике Србије (АМВ РС), јавних докумената европских институција, зборника архивске грађе, литературе и штампе, рад осветљава неканонско деловање Румунске православне цркве (2001-2014) као вида румунских геополитичких претензија на североисточну Србију и тамошње влашко становништво које себе углавном сматра делом српског народа.

Кључне речи: Срби, Власи, Србија, Румунија, Српска православна црква, Румунска православна црква, Епархија Дакија Феликс

У последњих деценију и по (2001–2014) уочено је јако деловање румунске пропаганде према влашком живљу у североисточној Србији. Република Румунија и Румунска православна црква не крију да им је намера да Влахе у Републици Србији преведу у националне Румуне. Овај процес је у наше време покренут почетком деведесетих година 20. века, оснивањем локалних влашких странака румунске оријентације

* rakovic@gmail.com

** . Рад је настао у оквиру пројекта „Срби и Србија у југословенском и међународном контексту: унутрашњи развитак и положај у европској/светској заједници” (47027) који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

које нису оствариле видљиве резултате. Стога је деловање Румуна према североисточној Србији узело замах после петооктобарских промена (2000) кроз неканонско деловање Румунске православне цркве и дипломатију Републике Румуније.

Постоји и историја овог проблема која је вредна помена. Без историјског увода не може се схватити садашње деловање Румуна према или против Републике Србије. Нити се може разлучити због чега се овај процес дешава и са којим крајњим циљем.

Географски простор на који Румуни имају геополитичке аспирације омеђују с југа планина Ртањ, са запада река Велика Морава, са севера река Дунав и са истока река Тимок. Такве претензије су изнете на Мировној конференцији у Паризу (1919) у „Меморандуму Румуна Србије” који је саставио Влах, румунски сепаратиста и доктор теологије Атанасије Поповић (Athanasie Popovici). У то време радило се о четири округа североисточне Србије (тимочком, моравском, поражевачком и крајинском) (А. Popovici; 1919, 3.). Да је овај простор под ударом видело се и у одговору професора Универзитета у Београду и доктора етнологије Тихомира Р. Ђорђевића који је истим поводом, како би заштитио српске интересе, у Паризу 1919. објавио брошуру „Истина о Румунима у Србији” (Т. Georgevitch; 1919, 12-13, 23.).

Током Другог светског рата румунска иредента имала је истоветан експанзионистички план. Вођа румунских сепаратиста у североисточној Србији, свештеник Ђорђе Сувејкић (Gheorghe Suvetica), казао је 1941. влашким заробљеницима, војницима Краљевине Југославије: „Ми ћемо узети све до Мораве” (М. Марковић; 2008, 45.). Неканонска организација Епархије Дакија Феликс Румунске православне цркве (односно Румунског православног протопрезвитерата Дакија Рипенсис), кроз преглед парохија, указује да је и данас (2014) угрожен простор североисточне Србије све до Велике Мораве.¹

Претензије Румуније према североисточној Србији могу се пратити од 1878. до 1944. а онда поново од 1994. до данас. Није их било само током комунизма у Румунији и Југославији. У то време (1966) Драгољуб Петровић је писао да румунске претензије на североисточну Србију нису биле познате „широј јавности” (D. Petrović; 1966, 51.). Недостатак разумевања румунских претензија према североисточној Србији присутан је и данас.

¹ На сајту Румунског православног протопрезвитерата Дакија Рипенсис се уочава да се неканонске парохије Румунске православне цркве простиру до Свилајнца односно до Велике Мораве. Видети: *Daciaortodoxa.ro*.

Стапање Влаха са Србима и прихватање српског националног идентитета у 19. и 20. веку

Срби и Власи на простору североисточне Србије живе измешано. Румунски стручњаци и српски стручњаци нису могли да се сложе о времену када је влашки живаљ досељен на тај простор (то траје и до данас). На пример, док је Атанасије Поповић 1919. тврдио да су Власи у североисточној Србији потомци римских колониста и романизованих Трачана из античког времена на чију су основу додате и нове прекодунавске миграције (А. Popović; 3-4.), Тихомир Ђорђевић је сматрао да су Власи у североисточној Србији везани само за нове миграције, да су почели да се насељавају крајем 17. века када је српско становништво у Великој сеоби кренуло на север. Ђорђевић је подвукао да је насељавање Влаха окончано половином 19. века пошто су влашки сељаци бежали у Србију како би нашли уточиште од црквених и световних великаша из прекодунавске Влашке. Он је посебно подвукао, а ово је веома важно, да је време доласка Влаха у североисточну Србију заправо од секундарног значаја (Т. Georgetitch; 12-19.). Јер румунске аспирације на простор североисточне Србије не полазе од историјског права већ од државног експанзионизма.

У Кнежевини Србији и Краљевини Србији појмови „Влах” и „Румун” били су синоними и у државним статистикама у употреби су била оба појма. Како кад. На пример, попис у Кнежевини Србији (1850) утврђује да у земљи живи 828.999 Срба и 104.343 Влаха (Т. Ђорђевић; 1906, 48.). С друге стране, према *Статистичком годишњаку Краљевине Србије за 1900.* у земљи је живело 2.492.882 људи, било је 2.298.551 Срба који су сви говорили српским језиком, даље: српским и румунским језиком говорило је 32.556 људи, а румунским језиком 89.873 људи (стр. 64-65). Влаха је највероватније било 122.429. Ови подаци показују да је проценат Влаха за 50 година преполовљен. Док је 1850. било око 10% Влаха у Србији, 1900. било их само 5%.

У североисточној Србији Влаха је увек било мање него Срба, а проценат им је стално опадао. Податке који су приказани у табели објавио је 1906. за простор читаве Србије Тихомир Ђорђевић који Влахе назива Румунима (Т. Ђорђевић; 1906, 49-50.), а уподобљени су за простор североисточне Србије у документу ОЗНЕ (1948/1949) у којем су Власи приказани само у том социоетничком виду.²

² „Rad Milovana Pejanovića – OZNA (1948-1949?)” u: Gacović Slavoljub (priredivač) (2009) Vlasi u dokumentima zajedarskog istorijskog arhiva (1945-1999), 48-52. Даље у упућивању: (М. Пејановић)

Срби и Власи у североисточној Србији према статистичким подацима Кнежевине Србије и Краљевине Србије (1846–1900)		
година	Срби	Власи
1846.	135.553 (58,24%)	97.215 (41,76%)
1859.	159.783 (56,58%)	122.595 (43,42%)
1884.	236.793 (61,30%)	149.559 (38,70%)
1890.	369.945 (72,33%)	141.523 (27,67%)
1895.	385.917 (70,99%)	157.673 (29,01%)
1900.	501.012 (80,59%)	120.658 (19,41%)

Атанасије Поповић је писао да становништво у влашким насељима није смањивано, али да се све више изјашњавало да је српске националности. Поповић је, као румунски сепаратиста, сматрао да за то треба кривити српске власти које су „србизовале Румуне” (А. Роровици; 4-5.). Према Ђорђевићу, прихватање српског идентитета ишло је поступно и без икакве интервенције српске државе која није имала план „србизације” влашког становништва (Т. Georgevitch; 26-28.).

Кроз Поповићеве (румунске) и Ђорђевићеве (српске) ставове из 1919. може се рашчистити доста нејасноћа. Поповић је још писао да су српске државне и црквене власти „забраниле” богослужења и школовање на румунском језику. Упутио је на наводне случајеве малтретирања свештеника и учитеља који су исказивали румунску припадност, чак је додао да је Румунија због размера малтретирања морала да спречи устанак против српских власти (А. Роровици; 3-8.). Ђорђевић је одговорио да су Власи добровољно прихватили словенско богослужење. Реч је била о томе да су српски свештеници, образовани у богословијама, носили темељнији хришћански дух од оног који су на истом простору имали влашки свештеници склони сујеверју исто колико и паства, а управо су сујеверје користили румунски агитатори. На исти начин, као што су прихватили српски идентитет, породичну славу и богослужења, Власи су прихватили и српско школство и језик. Што се тиче односа Влаха према Румунији, Ђорђевић је писао да Власи никада нису имали интересовања за румунска питања и симпатије за Румунију, већ да су се идентификовали са Србијом (Т. Georgevitch; 22-35.).

Као што је Ђорђевић говорио одмах после Првог светског рата, наставио је Милован Пејановић после Другог светског рата. Он је за потребе контраобавештајне службе у Федеративној Народној Републици Југославији – ОЗНА (Одељење за заштиту народа) – саставио темељан приказ влашког идентитета у североисточној Србији. Подвукао је да су се Власи током читавог 19. и 20. века борили за Србију. Пејановић је писао да су се Власи између два светска рата све више изјашњавали као

Срби, све више прихватили српски језик што је доводио у везу са просветном политиком и верским утицајем Српске православне цркве. Према Пејановићу, ове историјске околности, највише заједничка борба и саживот, довели су до стапања Срба и Влаха у јединствену српску нацију. Пејановић је тврдио да је било случајева да током свађа влашких и румунских сељака с две стране границе, упркос сродном језику, Румуни Влахе називају Србима, а Власи Румуне само Румунима (М. Пејановић; 52-55.).

Едвард Кардељ и Милован Ђилас су након Другог светског рата сматрали да треба афирмисати влашки идентитет.³ У јавним наступима комуниста се за влашке сељаке 1945. говорило: „радују се што сада смеју да говоре влашки, а да ипак не буду предати Румунима” (*KPS u istočnoj Srbiji*; 2012, 57.). Дакле, чак и када је у оквиру Комунистичке партије разматрано да ли је Власима потребна национална посебност, она је изричито раздвајана од румунске. То је, подсетимо, време када су нове комунистичке власти без икаквог историјског основа установиле црногорску нацију, а истовремено је призната посебна националност и Македонцима.

То се није догодило када је реч о Власима. Комунистички функционер из пожаревачког краја Богољуб Стојадиновић говорио је 1945. да су Власи у Другом светском рату приступали четничком покрету како би се борили „за краља, за српство”. Пејановић је такође нагласио да је против тога да Власи постану посебна народност јер „у националном погледу Власи се осећају Србима. То они кажу и међу собом. Као раније, тако и данас они негодују када се називају Власима” (М. Пејановић; 54-55.).

Влашко становништво је и у комунистичкој Југославији (1945-1991) наставило стапање са Србима, а нове опасности од румунске агитације стигле су у време Грађанског рата у Југославији (1991-1995). Стога је у кабинету министра за националне мањине и људске слободе Савезне Републике Југославије, док је на челу тог ресора била Маргит Савовић, сачињен извештај „Положај влашког становништва у Савезној Републици Југославији са предлогом ставова” (1995). У извештају је стајало да је током векова „процес инкорпорисања влашког становништва у српско национално биће, текао природно и спонтано”.⁴

Историјске околности и развој влашког становништва североисточне Србије условили су да се Власи на том простору спонтано стопе

³ „Osnivački kongres KP Srbije” u: Gacović Slavoljub (priređivač), нав. дело, 21-22.

⁴ „Položaj vlašskog stanovništva u SRJ sa predlogom stavova” u: Gacović Slavoljub (priređivač), нав. дело, 220. Даље у упућивању: („Положај влашког становништва у СРЈ”)

са Србима у јединствену српску нацију. Званични Београд није водио политику наметања српског идентитета Власима. И у времену српске монархије и у времену југословенског комунизма уочено је да Власи, упркос етничкој и лингвистичкој блискости с Румунима, немају никаква интересовања за румунске теме већ да су снажно идентификовани са српском државом и нацијом.

У томе, када је реч о историјским процесима, нема ничег спорног. Велики број Немаца у источној Немачкој вуче порекло од полапских Словена који су асимиловани у немачку нацију. Такође, Немци у Алзасу и Лорени, иако су етнички део шире немачке нације, културолошки су део француске целине. Стога треба уважити чињеницу да етнички Срби и етнички Власи у Србији творе јединствену српску нацију, српски државни, верски и културни простор.

Румунска агитација и територијалне претензије на североистичну Србију у 19. и 20. веку

Румунска пропаганда у североисточној Србији деловала је континуирано од краја седамдесетих година 19. века. Агитатори који су међу Власима заговарали румунску припадност били су агенти из Румуније, али поред њих и неки влашки учитељи, свештеници и трговци који су растурали пропагандни материјал и ширили великорумунске идеје. Врбовање мањег броја младих Влаха за одлазак на школовање у Румунију почело је почетком 20. века (D. Petrović; 31.).

Српске државне и војне власти су на простору североисточне Србије од 1878. до 1896. у касарнама и кућама малог броја трговаца и свештеника плениле румунске пропагандне књиге (M. Пејановић; 61-62.). Крајем 19. века један влашки посланик који је био у вези са тајним румунским пропагандним комитетом у Букурешту, покушао је да у Народној скупштини Краљевине Србије поднесе интерпелацију којом је захтевано да Власи у североисточној Србији добију своје школе и цркве (Исто, 62.).

Румунија је од 1900. до 1903. у североисточну Србију слала свештенике како би деловали према влашком живљу. Српске власти су и ову акцију пресекле (Исто, 62.). С тим у вези, Атанасије Поповић тврди да су Власи из североисточне Србије три пута писали властима Краљевине Румуније (1904, 1906. и 1913) да се код власти Краљевине Србије заузму за отварање румунских школа и установљене румунске црквене јерархије. Букурешт је то наводно одбио како би задржао добре односе са Београдом (A. Popović; 6-7.).

И политика Аустроугарске монархије била је усмерена ка томе да се између православних Срба и православних Румуна засади семе неповерења и антагонизма, како на њеној територији тако и између Краљевине Србије и Краљевине Румуније. Аустро-Угарска је током 1913. и 1914. давала сигнале Румунији да би румунско територијално ширење на простор североисточне Србије било прихватљиво (Т. Georgevitch; 5-7.).

Одмах после Првог светског рата Румуни су против Србије деловали кроз Национални комитет Румуна у Србији (који је основан у Кишињеви, Молдавија) и Лиге за ослобођење Румуна испод српског јарма у Србији и Македонији (D. Petrović; 31.). Треба имати на уму да је Краљевина Румунија 1918. знатно проширена присаједињењем Трансилваније и Буковине (које су раније биле у саставу Аустро-Угарске) и Бесарабије (која је пре тога била део Руске империје) (С. Nentea; 2007, 123.). И српски народ је стварањем Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (1918) знатно проширио своју државну територију, све до Алпа и Јадранског мора.

Две снажне краљевине требало је да утврде границу на простору Баната. Силе Антанте (Русија, Француска и Велика Британија) су 1916. потписале споразум с Краљевином Румунијом којим су јој гарантовале територијално проширење на читав простор Баната до Тисе и Дунава. Међутим, овај споразум је занемарен као што су занемарене и српске претензије из 1915. на читав Банат (М. Екмечић; 2008, 399.). Стога је Банат у априлу 1919. на Мировној конференцији у Паризу подељен између Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и Краљевине Румуније – српски Банат са Вршцем, Белом Црквом, Кикиндом, Зрењанином и Панчевом припао је Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, а румунски Банат с центром у Темишвару је ушао у састав Краљевине Румуније (Љ. Димић; 2001, 48.).

Када је реч о румунским претензијама на простор који омеђују Дунав, Тимок, Ртањ и Велика Морава, Тихомир Ђорђевић пише да нити Краљевина Србији нити велике силе нису озбиљно схватале „Меморандум Румуна Србије” којим је тражено да се североисточна Србија после Првог светског рата припоји Краљевини Румунији (Т. Georgevitch; 1919, 7.).

Улазак скоро 70.000 банатских Румуна у састав Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца⁵ били су прилика да се тактика румунизације влаш-

⁵ Попис 1991. (са освртом на резултате ранијих пописа 1921-1981) (1998), компакт диск, Савезни завод за статистику, Београд.

ког живља веже и за Румуне у српском Банату. Тако је, на пример, покушано да се абецеда и правопис за Влахе створе по угледу на банатске Румуне (М. Пејановић; 55.). Румунска интелигенција у српском Банату се непријатељски држала према југословенској држави и није се мирила с чињеницом да читав Банат није у Румунији (Љ. Димић; 1997, 92-94.). Никола Динкулеску, румунски агент, убеђивао је током 1935. и 1936. Влахе у североисточној Србији да су Румуни, да треба да се повежу међусобно и са Румунима из српског Баната како би заједно спровели акцију отцепљења од Југославије (М. Пејановић; 63.).

Румунски национализам је нови замах добио током Другог светског рата када су границе Краљевине Румуније проширене до Дњестра и укључиле су историјску руску луку Одесу (1941-1944) (С. Hentea; 2007, 145-146.). Фашистичка влада Јона Антонескуа је крајем априла 1941. затражила од Немачке српски Банат и простор сливова Тимока и Вардара. За области око Тимока и Вардара је предложено да би могли да постану немачко-румунско-италијански кондоминујум уз могуће учешће Бугарске у сливу Тимока. Румунија је страховала да би Мађарска пре ње могла да добије српски Банат, а Бугарска источну Србију (D. Petrović; 33.). Српски Банат је остао под управом фолксдојчера. Немци нису желели да уступе Румунима североисточну Србију (Исто, 47.).

Током Другог светског рата главешине румунских иредентиста у североисточној Србији били су лидери организације „Ваља Тимокулуј” свештеник Ђорђе Сувејкић и учитељ Крста Сандуловић (Kristea Sandu). Њихов рад помагало је неколико румунских министара. Задатке су добијали из Букурешта а главна агитација према североисточној Србији стизала је из Турну Северина. Власима који су потписивали да желе уједињење с Румунијом давани су намирнице, новац и пропагандни материјал (М. Пејановић; 64-65.). За то време Атанасије Поповић је радио у румунском посланству у окупираном Београду.

Румунска машинерија према Власима је у окупираној Србији досегла већи замах но што је икада пре имала и за то је уложен велики новац (D. Petrović; 33, 36.). Први показатељ било је ослобађање југословенских војника пореклом из североисточне Србије – који су се изјаснили као Румуни – из немачког логора у близини Темишвара. Ови заробљеници су пребачени у румунски логор где су поред побољшане исхране, хигијене и кретања добили прилику да гледају позоришне представе, слушају радио, иду на игранке и посећују богослужења на румунском језику. Посетила их је и супруга маршала Антонескуа, а неке је примио и он сам. Влашки логораши су били у обавези да положи заклетву ру-

мунском краљу. У мају 1941. чак 4.000 ових заробљеника враћено је у североисточну Србију (D. Petrović; 34.).

У исто време (мај 1941) влашком живљу се прогласом из Букурешта обратио Ђорђе Сувејкић како би најавио да ће Румунија доћи да „спасе” и „пригрли” влашки „народ Тимока, Крајине и Мораве” (Исто, 34-35.). У јуну и јулу 1941. шириле су се гласине да ће румунска војска прећи Дунав и запосести простор до Пожаревца и Параћина. У извештају српског жандармеријског вода из Кладова стоји да је један румунски пук 10. децембра 1941. покушао да се искрца код Текије али су их у томе спречили Немци (Исто, 38-39.).

Више пажње румунска иредента је посветила долини Тимока него долини Велике Мораве јер су Власи у Поморављу били више увезани са Србима (Исто, 39.). Будући да су Срби били већина у североисточној Србији, Румуни су пропагандно деловали и према њима. Позивали су се на наводне историјске румунско-српске пријатељске односе који би и Србе увели у Велику Румунију (Исто, 39.).

Пошто Сувејкићева агитација није давала резултате, његова канцеларија у Турну Северину је почетком 1942. затворена (Исто, 40.). На Сувејкићево место дошао је Крста Сандуловић који је румунску агитацију у североисточној Србији водио до 1944. Његова намера је била да се ојача културна политика Румуније која би водила ка преобликовању влашке свести, а даље и ка присаједињењу североисточне Србије Великој Румунији. Сандуловић се највише држао дотурања књига, грамофонских плоча а посебну улогу имала је штампа која је стизала из Румуније и Вршца. Власи су и на ово углавном остајали равнодушни (Исто, 41-42.).

Румунску иреденту у североисточној Србији гушили су, када су били у прилици, Недићеви органи и Љотићеве снаге (Исто, 44-47.). Југословенска војска у отаџбини (четници) је од 1943. водила војне операције против румунских агитатора и малобројних сепаратиста у североисточној Србији (Исто, 47-48.).

Након Другог светског рата комунистичке власти Румуније нису спроводиле експанзионистичку политику према Власима. Ипак, социјалистичко време у Југославији и Румунији донело је само предах.

Нови насртај румунског експанзионизма према простору североисточне Србије кренуо је почетком деведесетих година 20. века. Тада су, у време буђења вишестранаџа у Републици Србији (тада федералне јединице у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији), настале две влашке странке које су заступале ставове да су Власи и Румуни један те исти народ. Реч је о Народној самосталној странци Влаха (1990)

и Покрету Влаха и Румуна Југославије (1991).⁶ С тим ставом су на локалним изборима у влашким срединама бележиле лоше резултате. Међутим, показало се да је њихова спрега са Републиком Румунијом креирала „проблем” у односима Савезне Републике Југославије и Румуније („Положај влашког становништва у СРЈ”, 220-222.).

Наиме, председник Републике Румуније Јон Илиеску је на овај „проблем” указао 24. октобра 1994. председнику Савезне Републике Југославије Зорану Лилићу на званичном сусрету у Букурешту. Илиеску је Лилићу рекао да је „забринут” јер је од „румунске дијаспоре” у североисточној Србији чуо да југословенске власти показују неразумевање за захтеве ове „румунске дијаспоре” која се стога за помоћ обратила Румунији (Исто, 222.).

СР Југославија је стога 1995. изградила смернице ради будућег деловања према Румунији. Став југословенске стране је био да су Власи „посебна етничка група, која је инкорпорисана у српско национално биће” и да се „влашко питање” на „унутрашње-политичком плану у СРЈ не поставља”. Југословенске власти су предвиделе, и показало се да су биле у праву, да ће Румунија од „влашког питања” направити билатерални проблем али и да ће искористити то како би међународној заједници бити приказано „ново угрожавање мањинске популације” у СР Југославији. Подвучено је да Румунија није једина која ће притискати СР Југославију због „влашког питања” већ да ће то урадити и друге земље које су током деведесетих радиле на дестабилизацији Републике Србије, СР Југославије и простора бивше СФР Југославије (Исто, 219-223.). Дакле, сматрало се да ће српске и југословенске власти поред Румуније притискати и земље Запада.

У смерницама СР Југославије за односе са Румунијом и Западом стајало је како треба инсистирати да су Власи посебна етничка група која је интегрисана у српску нацију и српску и југословенску државност, да Власи у Србији и СР Југославији имају сва грађанска права и потпуну равноправност, да југословенским властима не одговара покретање „влашког питања” и отварање „вештачког проблема” с пријатељском Румунијом, да у супротном може бити речи о безбедносном изазову за Србију и СР Југославију, да треба инсистирати како је „влашко питање” неадекватно приказано у румунским медијима (Исто, 223-224.).

Уочавамо, дакле, да су последње две деценије 19. века, првих пет деценија 20. века и последња деценија 20. века у румунској политици

⁶ *Republic of Serbia: Pre-Election Technical Assessment*, prepared by International Foundation For Election Systems Washington, April 1997, 85-87.

према североисточној Србији носиле истоветну поруку: геополитичко ширење према влашком живљу односно простору до Велике Мораве. У то су били укључени румунско свештенство, државни органи, агентуре, у занемарљивом броју локално становништво. Покушај да се североисточна Србија присаједини Румунији на Мировној конференцији у Паризу (1919) била је неозбиљна. Међутим, после југословенског уједињења (1918) румунски планови ишли су ка томе да се „румунски простор” српског Баната и североисточне Србије повежу како би се заједно присајединили Румунији. Таквог агитовања је било између два светска рата а то је затражено и током Другог светског рата. Увек неуспешно.

Први пут икаква организациона целина за Румуне у српском Банату и такозване „Румуне” у североисточној Србији створена је 2001. оснивањем Епархије Дакија Феликс Румунске православне цркве. Румунско деловање против Србије тиме је добило opak замањ.

Румунска православна црква у североисточној Србији: узданица румунског геополитичког ширења у 21. веку

Политичка агитација прорумунских странака у североисточној Србији током деведесетих година 20. века показала се недовољном. Стога је, по свему судећи, румунска страна одлучила да у игру убаци Румунску православну цркву. И то не само статично, како би из Румуније прелазило свештенство у североисточну Србију (иако има и тога), већ и динамично: успостављањем неканонске јерархије Румунске православне цркве у североисточној Србији.

Када је о српско-румунским црквеним везама реч, поменимо да је до 1931. у Темишвару више векова постојало седиште српског епископа као дела Српске православне митрополије у Сремским Карловцима или уједињене Српске православне цркве. После 1931. један српски епископ одређиван је за администратора Епархије темишварске, а један српски свештеник за архијерејског намесника у Темишвару (Р. Радић; 2002, 409.).

С друге стране, Митрополија сибињска (коју су чиниле Епархија карансебешка и Епархија арадска) за православне Румуне издвојила се 1864. из састава Српске православне митрополије у Сремским Карловцима. Румуни из јужног дела српског Баната ушли су у састав Епархије карансебешке, а Румуни из средњег дела српског Баната дошли су под јурисдикцију Епархије арадске. И после утврђивања границе између Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и Краљевине Румуније, румунске

парохије у српском Банату остале су у ове две епархије које су се нашле у саставу уједињене Румунске православне цркве (А. Ђурић-Милоновић, М. Маран, В. Сикимић; 2011, 16-17.).

Румунија, румунски интелектуалци и свештенство у српском Банату су се између два светска рата залагали за установљење Викаријата Румунске православне цркве са седиштем у Вршцу који би био организациона целина за православне Румуне у Краљевини Југославији. Румунска православна црква у српском Банату је од 1923/1924. оснивала верске кружоке који су неговали културну делатност, а главну реч у панрумунском културном удружењу Астра (1936) водило је румунско свештенство. Међудржавне преговоре о утврђивању црквеног и просветног положаја српске мањине у румунском Банату и румунске мањине у српском Банату отежавало је непријатељско држање румунске интелигенције и свештенства у српском Банату према југословенској држави (Љ. Димић; 1997, 92-94, 114-116.). Румунска агентура ургирала је 1935. и 1936. за подизање румунских цркава у североисточној Србији и слање младих Влаха на школовање у Румунију како би се од њих правила интелигенција склона прикључењу овог простора румунској држави (М. Пејановић; 63-64.).

После Другог светског рата нису били јасно регулисани односи између румунских парохија у Југославији с матичном црквом у Румунији и српских парохија у Румунији с матичном црквом у Југославији. Заправо, ове везе су тада зависиле од међудржавних односа Југославије и Румуније. Владика банатски Српске православне цркве Висарион (администратор Епархије темишварске Српске православне цркве) и митрополит темишварски Румунске православне цркве Николај су почетком шездесетих година 20. века договорили, да на принципу реципроцитета врше, епископске обавезе за своје сународнике с друге стране границе. Српски и румунски владика су до 1966. утврдили да би две сестринске цркве могле да рукоположе викарне епископе, тако што би владика банатски Српске православне цркве поставио викарног епископа у Темишвару, а митрополит темишварски Румунске православне цркве рукоположио викарног епископа за Румуне у српском Банату (Р. Радић; 409-410.).

Следећи корак било је издвајање Румуна у српском Банату у посебно Удружење свештеника (1966) (Исто, 410.). А потом је 1971. основан Викаријат Румунске православне цркве у српском Банату, са седиштем у Вршцу под канонским старатељством Митрополије темишварске Румунске православне цркве (А. Ђурић-Милоновић; 2012, 104.). Оснивање епархије за Румуне у Југославији чекало је наредних тридесет година.

Оснивачка скупштина епархије Дакија Феликс у српском Банату одржана је 19. фебруара 2001.⁷ Темишварски архиепископ Румунске православне цркве рукоположио је Данила Стоенескуа (1. април 2001) за викарног епископа „за Југославију”,⁸ а 12. фебруара 2004. рукоположио га је за епископа администратора Епархије Дакија Феликс Румунске православне цркве.⁹

У Министарству вера Републике Србије су сматрали да је оснивање Епархије Дакија Феликс Румунске православне цркве у српском Банату (2001) имало за циљ да се из ове епархије слободније крене у прорумунску агитацију у североисточној Србији.¹⁰ Могуће је да је појачано деловање Румуна стигло након посете помоћника америчког државног секретара Строба Талбота Румунији (6. април 1999), у време НАТО агресије на СР Југославију.¹¹

У сваком случају, деловање епископа Данила је одмах створило тензије између српског и румунског свештенства и верника у српском Банату.¹² Убрзо је кренуо даље. Епископ Данил је без знања владике тимочког Српске православне цркве Јустина у фебруару 2002. „неканонским упадом” посетио Бор, Зајечар и Кладово. Говорио је и на скупу Демократског покрета Румуна Србије у селу Слатина код Бора. Епископ Данил је покушао да у селу Слатина служи литургију на румунском језику али је из канонских разлога спречен. Скупу, на којем је тражено да се за влашки живаљ уведе румунски језик у школама и румунско богослужење у црквама, присуствовао је румунски амбасадор Јон Маковеј.¹³

Епископ Данил је убрзано, ван свих критеријума, „рукоположио” Бојана Александровића (Boian Alexandrovici) из Малајнице код Неготина за протојереја-ставрофора Румунске православне цркве у Тимочкој

⁷ АМВ РС, Досије „Епархија Дакија Феликс”.

⁸ Биографија Данила Стоенескуа на сајту Румунске православне цркве, *Patriarhia.ro*; као и АМВ РС, информација о деловању Румунске православне цркве. Ова информација обухвата временски оквир од 2001. до 2008.

⁹ Биографија Данила Стоенескуа на сајту Румунске православне цркве, *Patriarhia.ro*.

¹⁰ АМВ РС, Информација о деловању Бојана Александровића у Тимочкој епархији Српске православне цркве. Ова информација обухвата временски оквир од оснивања епархије Дакија Феликс (2001) до 2008.

¹¹ АМВ РС, информација о деловању Румунске православне цркве. Ова информација обухвата временски оквир од 2001. до 2008.

¹² АМВ РС, Исто.

¹³ АМВ РС, Информација о деловању Бојана Александровића у Тимочкој епархији Српске православне цркве. Ова информација обухвата временски оквир од оснивања епархије Дакија Феликс (2001) до 2008.

Крајини.¹⁴ Александровић је 2003. затражио дозволу за подизање румунске цркве у Малајници, а да за то није тражио благослов владике тимочког Јустина као надлежног архијереја Српске православне цркве. Пошто због тог процедуралног престапа није добио дозволу од државних и локалних органа Републике Србије, Александровић је своју кућу претворио у тобожњу цркву чине је починио велики канонски прекршај. На службе је позивао представнике румунске амбасаде, госте из Румуније и српског Баната. Нису уродили плодом покушаји Српске православне цркве да са представницима Румунске православне цркве дођу до решења за неканонске преступе у Тимочкој Крајини. Стога је владика тимочки Јустин 16. октобра 2008. обавестио Свети архијерејски синод Српске православне цркве да је Црквени суд Епархије тимочке лишио Александровића свештеничког чина.¹⁵

Одмах потом је заседао Свети архијерејски синод Румунске православне цркве (29. октобар 2008) који је одлучио да се „сматра неважећим акт” Црквеног суда Епархије тимочке Српске православне цркве „јер румунски свештеник [Бојан Александровић] није клирик Српске православне цркве”. Свети архијерејски синод Румунске православне цркве је овластио епископа Дакије Феликс Данила да појача напоре како би се са државним и црквеним властима у Србији нашло решење „за одбрану легитимних права Румуна у Тимочкој долини да имају свештенике и службе на матерњем језику”.¹⁶ Поред подршке коју му је пружао румунски патријарх Данијел, Александровић је ветар у леђа добио и од румунског председника Трајана Басескуа који га је у марту 2008. одликовао државним орденом за заслуге у култури (*Timis Online*, 12. martie 2008).

Државни и црквени органи Румуније су овим чиновима показали непоштовање према српској држави и цркви. Али, то је само била увертира у још бескруполознији вид ниподаштавања који се чак може тумачити и као демонстрација силе против Републике Србије и Српске православне цркве.

На основу Закона о црквама и верским заједницама Републике Србије, (који је усвојен 20. априла 2006 (*Службени гласник Републике Србије*, 36/06.), 26. јула 2006. донет је Правилник о садржини и начину вођења Регистра цркава и верских заједница у чијем је 2. члану стајало: „У сагласју са Српском православном црквом у Регистар се уписује и

¹⁴ АМВ РС, Исто.

¹⁵ АМВ РС, Исто.

¹⁶ АМВ РС, информација Бироа за штампу Румунске патријаршије са радне седнице Светог архијерејског синода Румунске православне цркве (29. октобар 2008).

одговарајућа организациона јединица Румунске православне цркве у Банату” (*Службени гласник Републике Србије*, 64/06).

С друге стране, Република Румунија је 28. децембра 2006. усвојила Закон о верским слободама и општем статусу верских заједница којим је Епархија темишварска Српске православне цркве стављена на друго место у поретку цркава и верских заједница у Румунији, одмах иза Румунске православне цркве. Према мишљењу Министарства вера Републике Србије, такво законско решење у Републици Румунији имало је за сврху да се у Републици Србији, на основу реципроцитета, у Регистар цркава и верских заједница упише Епархија Дакија Феликс а не Викаријат Румунске православне цркве са седиштем у Вршцу.¹⁷

На састанцима са министром вера проф. др Богољубом Шијаковићем и румунски амбасадор у Београду Јон Маковеј (29. јануар 2006) и епископ Епархије Дакија Феликс Данил (14. април 2009) су тражили да се у Регистар цркава и верских заједница Републике Србије упише Епархија Дакија Феликс за румунске вернике у српском Банату. Министар Шијаковић је стога замолио Српску православну цркву да изда позитивно мишљење о захтеву Епархије Дакија Феликс.¹⁸

Епархија Дакија Феликс Румунске православне цркве упутила је 30. јануара 2009. захтев Министарству вера Републике Србије за упис у Регистар цркава и верских заједница. Свети архијерејски синод Српске православне цркве је 10. априла 2009. дао позитивно мишљење о захтеву Епархије Дакија Феликс чиме је испуњен услов прописан Правилником о садржини и начину вођења Регистра цркава и верских заједница, да Румунска православна црква у српском Банату може имати организациону јединицу. Стога је Министарство вера Републике Србије 27. априла 2009. уписало Епархију Дакија Феликс Румунске православне цркве, са седиштем у Дети (Румунија) и административним седиштем у Вршцу, у Регистар цркава и верских заједница Републике Србије. Епископ Данил Стоенеску је прихваћен као овлашћено лице за заступање ове епархије.¹⁹ Седиште румунског епископа морало је да буде ван граница српског Баната јер је противно канонском праву да двојица епископа

¹⁷ Law 489/2006 on the Freedom of Religion and the General Status of Denominations, published in the Official Journal (*Monitorul Oficial al României*), Part I, issue #11/08 Jan. 2007; као и АМВ РС, информација о деловању Румунске православне цркве. Ова информација обухвата временски оквир од 2001. до 2008.

¹⁸ АМВ РС, Службена белешка Министарства вера Републике Србије о разговору министра вера проф. др Богољуба Шијаковића са амбасадором Румуније Јоном Маковејом, 15. мај 2009.

¹⁹ АМВ РС, Потврда о упису Епархије Дакија Феликс у Регистар цркава и верских заједница Републике Србије, 27. април 2009.

стољују у истом граду будући да је Вршац седиште Епархије банатске Српске православне цркве.

Истовремено када и Епархија Дакија Феликс, захтев за упис у Регистар цркава и верских заједница Републике Србије поднео је Протопрезвитерат Дакија Рипенсис (Приобална Дакија) Румунске православне цркве на чијем је челу Бојан Александровић. Захтев је поднет 27. јануара 2009. а према приложеном статуту Протопрезвитерат Дакија Рипенсис обухватио би „све православне румунске вернике (тзв. Влахе) који живе на територији Источне и Североисточне Србије”. Видимо, дакле, да је реч о већ спознатом простору који омеђују Тимок, Ртањ, Велика Морава и Дунав. Министарство вера је 24. марта 2009. прекинуло поступак уписа Протопрезвитерата Дакија Рипенсис јер за упис није било основа у нашем државном и општем црквеном праву.²⁰

Протопрезвитерат Дакија Феликс је поводом закључка Министарства вера поднео тужбу Врховном суду Србије, а Министарство вера је 3. августа 2009. послало одговор на тужбу.²¹ Врховни суд Србије је 17. септембра 2009. поништио закључак Министарства вера Републике Србије.²² Ово је био сигнал да Румунска православна црква више не крије да је одлука о неканонском проширењу Епархије Дакија Феликс на простор североисточне Србије донета и пре 2009.²³ Уколико није тада, онда се то свакако догодило током 2010. јер је у Календару за 2011. Румунске православне цркве простор североисточне Србије стављен под капу

²⁰ АМВ РС, Одговор на тужбу Румунског Православног Протопрезвитерата Приобалне Дакије – *Dacie Ripensis*, 3. август 2009.

²¹ АМВ РС, Исто.

²² Пресуда Врховног суда Србије, 17. септембар 2009. Пресуда је скенирана и објављена на интернету у оригиналу на српском језику као и у преводу на румунски језик: <http://cubreacov.wordpress.com/2009/10/31/victoria-parintelui-boian-alexandrovici-protopop-de-dacia-ripensis/>

²³ На више румунских сајтова крајем 2009. је, поводом одлуке Врховног суда Србије, стајао текст следеће садржине у којем је Протопрезвитерат Дакија Рипенсис навођен као део Епархије Дакија Феликс: „*Curtea Supremă de Justiție a Serbiei a anulat decizia Ministerului Cultelor, prin care a respins înscrierea Protopopiatului Ortodox Român al "Daciei Ripensis" din Malainița, Timoc, în Registrul Bisericilor și Comunităților religioase din Serbia*”, а declarat, pentru TimocPress, părintele român protoereu Boian Alexandrovici, din satul Malainița, Timoc, Serbia. Preotul a subliniat că hotărârea autorităților de la Belgrad de a nu accepta recunoașterea protopopiatului aflat în jurisdicția Episcopiei "Dacia Felix" din Vârșeț, pentru care s-au început demersurile în 27 ianuarie 2009, constituie un atentat la identitatea spirituală a celor peste 300.000 de români care trăiesc în cele 154 de sate românești și alte 48 localități cu populație mixtă. Nerecunoașterea s-a datorat fricii autorităților religioase timocene de a nu provoca un conflict între Biserica Ortodoxă Română (BOR) și Biserica Ortodoxă Sârbă (BOS).”

Епархије Дакија Феликс.²⁴ Неканонско ширење Епархије Дакија Феликс на простор североисточне Србије није се могло остварити без одлуке Светог архијерејског синода Румунске православне цркве на чијем је челу румунски патријарх. Све ово није било познато пре уписа Епархије Дакија Феликс у Регистар цркава и верских заједница Републике Србије.

Свечано уручење Потврде о упису у Регистар цркава и верских заједница Епархији Дакија Феликс, заказано је 28. априла 2009. у Патријаршији Српске православне цркве. Министарство вера Републике Србије и Српска православна црква су тиме желели да укажу пријатељску пажњу Румунској православној цркви. Министар вера Шијаковић је срдачно предао потврду о упису Епархије Дакија Феликс у Регистар цркава и верских заједница Републике Србије. Међутим, епископ Данил Стоенеску је на то изненада одговорио унапред припремљеним дописом да не признаје упис Епархије Дакија Феликс док јој се у Регистру цркава и верских заједница не придода Протопрезвитерат Дакија Рипенсис у североисточној Србији. О томе раније није било речи али је реакција показала да је Румунска православна црква већ укључила Протопрезвитерат Дакија Рипенсис у састав Епархије Дакија Феликс. Епископ Данил је казао да је одлуку о непризнавању уписа Епархије Дакија Феликс без Протопрезвитерата Дакија Рипенсис добио од румунског патријарха Данијела и да због тога што је Румунска православна црква лишена овог протопрезвитерата свечаном уручењу не присуствује румунски амбасадор Јон Маковеј. Епископ Данил је казао да „за румунског патријарха Тимочка Крајина има исту важност као Молдавија и да су пограничне епископије Румунске православне цркве добиле налог да организују црквени живот за Румуне и Влахе у Тимочкој Крајини”. Румунски епископ је казао да „није у питању офанзива”, „нису у питању територијалне претензије” и потом је запретио да ће се решење за деловање Румунске православне цркве у Тимочкој Крајини наћи на Међународном суду у Стразбуру, према моделу који је нађен за Митрополију Бесарабије Румунске православне цркве у Молдавији.²⁵

Заменик српског патријарха, митрополит црногорско-приморски Амфилохије је изразио „запрепашћење” и упитао је румунског епископа

²⁴ АМВ РС, Допис Министарства вера и дијаспоре Републике Србије под насловом „Информација за разговор са представницима Европског парламента из надлежности Министарства вера и дијаспоре” послат Одбору за европске интеграције Народне скупштине Републике Србије, 13. април 2011.

²⁵ АМВ РС, Службена белешка Министарства вера Републике Србије о уручењу Потврде о упису у Регистар цркава и верских заједница Републике Србије Епархији Дакија Феликс Румунске православне цркве, 28. април 2009.

„да ли ви браћо сада, када видите у каквом је стању наша земља и наш народ, крећете у офанзиву против нас и претите духовним бомбардовањем“? Министар Шијаковић је оштро одбрусио епископу Данилу да је тражио упис Епархије Дакија Феликс за српски Банат и да је злоупотребио „несебичну добру вољу“ Републике Србије и Српске православне цркве.²⁶

Поводом скандала који се догодио у Патријаршији Српске православне цркве, министар Шијаковић је позвао на разговор амбасадора Маковеја. Шијаковић је 15. маја 2009. рекао Маковеју да је епископ Данил реаговао „непромишљено, неадекватно и неприхватљиво“ и подсетио га да Протопрезвитерат Дакија Рипенсис „током разговора комисија Српске православне цркве и Румунске православне цркве и размене дописа двеју цркава од 2006. до данас, није био нити тема разговора нити предмет спора“. Министар је подвукао да је уписом Епархије Дакија Феликс за румунске вернике у српском Банату питање регистрације Румунске православне цркве „закључено“ у Регистру цркава и верских заједница Републике Србије.²⁷

Маковеј је одговорио да Румунија неће престати да брине о Румунима изван Румуније у које је сврстао и Влахе. Казао је да Румунија подржава Србију на питању Косова и Метохије и европских интеграција и да не би било добро да односе две земље нарушава црквено питање у североисточној Србији. Шијаковић и Маковеј након овог разговора (15. мај 2009) нису нимало приближили ставове.²⁸

Епархија Дакија Феликс остала је уписана у Регистру цркава и верских заједница Републике Србије као организациона јединица Румунске православне цркве за српски Банат. Протопрезвитерат Дакија Рипенсис, као део Епархије Дакија Феликс, и даље неканонски и противзаконито делује у североисточној Србији. Румунска православна црква на простору североисточне Србије данас (2014) има седам свештеника, а према распореду неканонских румунских парохија видимо да је угрожен простор три епархије Српске православне цркве: тимочке, браничевске и шумадијске.²⁹

²⁶ АМВ РС, Исто.

²⁷ АМВ РС, Службена белешка Министарства вера Републике Србије о разговору министра вера проф. др Богољуба Шијаковића са амбасадором Румуније Јоном Маковејем, 15. мај 2009.

²⁸ АМВ РС, Исто.

²⁹ На сајту Протопрезвитерата Дакија Рипенсис побројане су парохије и свештеници Румунске православне цркве у североисточној Србији. Видети: *Daciaortodoxa.ro*.

Ни Влада Републике Србије ни Српска православна црква нису успели да спрече неканонско деловање Румунске православне цркве у североисточној Србији, које има за циљ да се Власи из српског и/или влашког идентитета преведу у румунски идентитет. Разлози за ово се крију и у дипломатским притисцима Републике Румуније на које је Република Србија морала да пристане како би постала кандидат за чланство у Европској унији.

Епилог: „Протокол мешовите румунско-српске комисије о националним мањинама” (2012)

Румунија је на дипломатском пољу остварила значајне пробоје како би се такозвано „румунско питање” у североисточној Србији интернационализовало. У Парламентарној скупштини Савета Европе 2008. је усвојена резолуција под насловом „Ситуација с националним мањинама у Војводини и румунском етничком мањином у Србији” у којој је од Републике Србије тражено да „у сарадњи са Српском православном црквом и Румунском православном црквом нађе практично решење како би верска слобода постала реалност у источној Србији”.³⁰ С тим у вези дата је препорука Савету министара да прати да ли Република Србија спроводи препоруке које су јој дате резолуцијом.³¹ Двадесет посланика Парламентарне скупштине Савета Европе, од којих су скоро половину чинили посланици из Румуније и Молдавије, поднело је 2010. деларацију у којој је подела на „Румуне” и „Влахе” у Републици Србији оцењена као „вештачка”.³² И у америчким извештајима о верским слободама у Републици Србији 2011. је изнета примедба да постоји „проблем” у деловању Румунске православне цркве ван српског Баната.³³

Румунски председник Трајан Басеску тражио је 1. новембра 2011. од председника Србије Бориса Тадића да се Власима у Тимочној Крајини, „који себе сматрају Румунима Власима” да „право на образовање на

³⁰ Assembly debate on 1 October 2008 (33rd Sitting) (see Doc. 11528, report of the Committee on Legal Affairs and Human Rights, rapporteur: Mr Herrmann). Text adopted by the Assembly on 1 October 2008 (33rd Sitting). See also Recommendation 1845 (2008).

³¹ Assembly debate on 1 October 2008 (33rd Sitting) (see Doc. 11528, report of the Committee on Legal Affairs and Human Rights, rapporteur: Mr Herrmann). Text adopted by the Assembly on 1 October 2008 (33rd Sitting).

³² The situation of the Romanian minority in Serbia, Written Declaration No 444, Doc. 12242, 29 April 2010.

³³ U. S. Department of State, *International Religious Freedom Report for 2011: Serbia*: <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/religiousfreedom/index.htm?dliid=192859>

румунском или влашком, право на [Румунску] православну цркву, право да издају новине на матерњем језику”. Басеску је казао да ће румунске власти у наредним годинама применити молдавска искуства у сарадњи са Румунима и Власима у Србији како би кроз стипендирање боље упознали „домовину” Румунију (*Euz.ro*, 1 November 2011). Министар спољних послова Румуније Кристиан Диаконеску је 28. фебруара 2012. на састанку министара спољних послова земаља Европске уније покренуо питање да ли Република Србија, као кандидат за европске интеграције, довољно поштује права мањина. Диаконеску је подвукао да „Србија мора да уради више на поштовању права влашке мањине” (*BalkanInsight.com*, 29 February 2012). Влада Републике Србије је, извесно због спољних притисака, пристала да Република Румунија 2012. у Зајечару отвори генерални конзулат (*Вечерње новости*, 3. фебруар 2012).

Стога, да би добила статус кандидата за пријем у Европску унију, Република Србија је 1. марта 2012. на инсистирање Републике Румуније морала да потпише „Протокол мешовите румунско-српске комисије о националним мањинама”. Суштина овог документа, потписаног у Бриселу, је да Румунија инсистира да се Власи у североисточној Србији сматрају делом шире румунске заједнице и да с тим у вези добију сва мањинска права која им припадају (*Печат*, 17. мај 2012). Комесар за проширење Европске уније Штефан Филе поручио је Србији да мора да примени овај протокол који је потписала са Румунијом (*B92.net*, 29. октобар 2012).

Ово румунско деловање унело је немир у део влашког живља који Србију сматра за матичну државу (*BalkanInsight.com*, 29 February 2012). Али претходно пар речи о ставу влашке већине о сопственом идентитету. Национални савет Влаха, усвојио је 2010. према Закону о националним саветима националних мањина (*Службени гласник Републике Србије*, бр. 72/09) Статут у којем је подвучено да влашка национална мањина сматра Републику Србију „својом домовинском матицом” (*Nacionalnisavetvlaha.rs*, 6. новембар 2010). Национални савет Влаха је 24. јануара 2012. усвојио влашко писмо у ћириличној и латиничној варијанти (*Nacionalnisavetvlaha.rs*, 11. август 2012) Број Влаха на пописима у Републици Србији показивао је успоне и падове:

Власи на пописима у Републици Србији од 1948. до 2011. (у броју и проценту према укупној популацији Републике Србије) ³⁴	
1948.	93.440 (1,43%)
1953.	28.047 (0,40%)
1961.	1.368 (0,02%)
1971.	14.724 (0,17%)
1981.	25.596 (0,27%)
1991.	17.804 (0,23%)
2002.	40.054 (0,53%)
2011.	35.330 (0,49%)

Будући да влашку популацију статистички можемо пратити од 1848. (видети и претходну табелу) уочава се њихово национално стапање са Србима, а током претходних неколико деценија у порасту је влашко национално одређивање. Даље, упркос непрестаној румунској агитацији само 2.073 грађана у североисточној Србији изјаснило се 2011. као Румуни (*Nacionalnisavetvlaha.rs*, 7. март 2013). Према попису у Републици Србији (2011), у Борском, Браничевском, Поморавском и Зајечарском округу живи 635.462 становника. То је, угрубо, простор североисточне Србије на који је Румунија показала претензије упркос томе што Румуна на овој подручју има само 0,33% (односно 2.073 грађана). Уочава се да се већина Влаха и даље изјашњава као Срби, да затим следе Власи који Републику Србију сматрају матичном државом, а да тек мален број њих себе сматра Румунима.

Стога су се Власи који сматрају да им је матична држава Србија у марту 2013. запитали, због чега Министарство просвете спроводи анкету у североисточној Србији о увођењу румунског језика у школе и да ли је то цена европских интеграција? Национални савет Влаха је издао саопштење да се над „влашком популацијом свакодневно врши стравичан притисак у домену стандардизације језика и писма а нарочито религије”. Драган Балашевић, потпредседник Националног савета Влаха је поручио званичницима Републике Србије „да не треба подлећи притисцима и савијати главу због уласка у Европу” (*Nacionalnisavetvlaha.rs*, 7. март и 19. март 2013).

Међутим, Република Србија је преузела извесне обавезе према Републици Румунији и Европској унији који јој сужавају простор против нелегитимног деловања Републике Румуније и неканонског деловања Румунске православне цркве у североисточној Србији. Република

³⁴ Попис становништва, домаћинстава и станова 2011. у Републици Србији: вероисповест, матерњи језик и национална припадност (2013), Завод за статистику Републике Србије, Београд, 21.

Румунија је искористила прилику да као члан Европске уније (али и НАТО пакта) изврши притисак на Републику Србију и услови њено приступање европским интеграцијама такозваним „румунским питањем” у североисточној Србији. Ипак, могуће је наћи начин да се на простору североисточне Србије одбране наши национални интереси. Најважнији ресурс и североисточној Србији, људски ресурс односно Срби и Власи, готово стопроцентно су на страни очувања суверенитета Републике Србије. Београд то мора да има на уму и да то никада не испусти из вида.

Закључак

Већ више од једног века румунска пропаганда према влашком становништву североисточне Србије одвија се преко румунског свештенства. Први пут је у последњих петнаестак година Румунска православна црква на простору североисточне Србије успоставила неканонску јерархију док канонску никада није имала. Српска православна црква је једина историјска и канонска црква у североисточној Србији.

Румуни према Власима не делују само из Румуније већ и из српског Баната. Епархија Дакија Феликс прва је румунска организациона целина којом је обухваћен замишљени „румунски простор” у српском Банату и североисточној Србији.

Нажалост, често се уочава да Букурешт подвлачи историјске српско-румунске пријатељске односе и подршку очувања територијалном интегритету Републике Србије на Косову и Метохији како би за себе приграбио право да се Власима у североисточној Србији наметне румунски идетитет.

Национални савет Влаха сматра да влашки живаљ највећи притисак трпи деловањем Румунске православне цркве. Власи се у огромној већини изјашњавају као Срби, затим као Власи којима је Србија матична држава, док је број оних који се изјашњавају као Румуни сасвим мален.

Инфилтрација неканонске јерархије Румунске православне цркве дала је резултате у Молдавији где је дошло до тензија с канонском јерархијом Руске православне цркве. Наиме, Румунска православна црква је за простор Републике Молдавије и дела Украјине који излази на Црно море (до Одесе) основала Митрополију Бесарабије (1992). До 2010. чак 120.000 грађана Молдавије добило је румунске пасоше (*The Telegraph*, 18 July 2010). Заменик премијера Руске федерације Дмитриј Рогозин

изјавио је у октобру 2013. да Румунија спрема анексију Молдавије (*Blic.rs*, 2. oktobar 2013). Стога треба да нас забрину претње епископа Дакије Феликс Данила да је за румунског патријарха североисточна Србија од исте важности као Молдавија (2009), као и изјава румунског председника Трајана Басескуа (2011) да у североисточној Србији треба имати у виду молдавска искуства.

Када је о Републици Србији реч, мало је вероватно да ће у Регистар цркава и верских заједница бити уписани неканонски установљени делови Епархије Дакија Феликс у североисточној Србији. Међутим, чини се да Република Србија због међународних обавеза и европских интеграција неће имати широк простор да забрани деловање Румунске православне цркве у североисточној Србији. Али увек има начина да се рад ове неканонске јерархије сведе на маргину.

Литература:

1. Arhiva Ministarstva vera Republike Srbije, dokumentacija o Rumunskoj pravoslavnoj crkvi.
2. Dokumenta Parlamentarne skupštine Saveta Evrope (The Parliamentary Assembly of the Council of Europe) na internetu.
3. Službena štampa: *Službeni glasnik Republike Srbije, Monitorului Oficial al României*; Dnevna štampa i sajtovi: srpski i inostrani.
4. Statistički godišnjak Kraljevine Srbije za 1900 (1904), knj. 5, Beograd
5. Đorđević Tihomir R. (1906) *Kroz naše Rumune*, Srpski književni glasnik, knj. 16 sv. 1. Beograd
6. Georgevitch T. R. (1919) *The Truth Concerning the Rumanes in Serbia*, Imprimerie "Graphique", Paris
7. Popovici Athanase (1919) *Le mémoire des Roumains de Serbie*, Société anonyme des Imp. Wellhoff et Roche, Paris
8. Dimić Ljubodrag (1997) *Kulturna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-1941*, III, Stubovi kulture, Beograd
9. Dimić Ljubodrag (2001) *Istorija srpske državnosti III: Srbija u Jugoslaviji*, SANU–Eparhija bačka, Novi Sad.
10. Đurić-Milovanović Aleksandra, Maran Mirča, Sikimić Biljana (2011) *Rumunske verske zajednice u Banatu*, Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Vršac
11. Đurić-Milovanović Aleksandra M (2012) *Rumuni neoprotestanti u Vojvodini: između religijskog i etničkog identiteta*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.
12. Ekmečić Milorad (2008) *Dugo kretanje između klanja i oranja: istorija Srba u Novom veku (1492-1992)*, Zavod za udžbenike, Beograd.

13. Marković Miodrag (2008) *Boljevac i okolina: narodnooslobodilačka borba 1941–1945*, OO Saveza udruženja boraca NOR, Boljevac
14. Petrović Dragoljub (1966) Iredenta fašističke Rumunije u severoistočnoj Srbiji 1941-1944, Jugoslovenski istorijski časopis, br. 3-4, Beograd
15. Radić Radmila (2002) *Država i verske zajednice 1945-1970*, II, INIS, Beograd
16. Hentea Călin (2007) *Brief Romanian Military History*, The Scarecrow Press, Lanham, Maryland–Toronto–Plymouth UK
17. Gacović Slavoljub (priređivač) (2009) *Vlasi u dokumentima zaječarskog istorijskog arhiva (1945-1999)*, Nacionalni savet vlaške nacionalne manjine, Zaječar.
18. Mitrović Momčilo, Popović Strahinja (priređivači) (2012) *KPS u istočnoj Srbiji: okružni komitet 1945-1948*, INIS, Beograd
19. Popis 1991. (sa osvrtom na rezultate ranijih popisa 1921-1981) (1998), kompakt disk, Savezni zavod za statistiku, Beograd
20. *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji: veroispovest, maternji jezik i nacionalna pripadnost* (2013), Zavod za statistiku Republike Srbije, Beograd

Noncanonical acting of the Romanian Orthodox Church in northeastern Serbia (2001–2014) as an explicit indicator of Romanian geopolitical pretensions

Summary: On the basis of archives of the Ministry of Religion of the Republic of Serbia, public documents of European institutions, collections of archival sources, literature and press, this paper shows noncanonical acting of the Romanian Orthodox Church (2001-2014) as an explicit indicator of Romanian geopolitical pretensions in northeastern Serbia and local Vlach population that overwhelmingly considers itself part of the Serbian nation.

Key words: Serbs, Vlachs, Serbia, Romania, Serbian Orthodox Church, Romanian Orthodox Church, Diocese of Dacia Felix